

УДК 332.135:339.9 (477)

Оберемок Денис Олександрович
координатор ресурсного центру
з питань міжмуніципального співробітництва
при Всеукраїнській асоціації
сільських та селищних рад

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

***Анотація.** У статті розглядаються актуальні питання розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших зарубіжних (європейських) країнах. На засадах вивчення міжнародних нормативно-правових актів, аналізу основних форм транскордонного співробітництва, результатів їх упровадження подано пропозиції щодо дальшого розвитку транскордонного співробітництва на сучасному етапі реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні.*

***Ключові слова:** транскордонне співробітництво, єврорегіон, місцеве самоврядування, реформа, децентралізація, місцевий і регіональний розвиток, європейська інтеграція.*

Оберемок Д. А. Развитие трансграничного сотрудничества: отечественный и зарубежный опыт

***Аннотация.** В статье рассматриваются актуальные вопросы развития трансграничного сотрудничества в Украине и других зарубежных (европейских) странах. На основе изучения международных нормативно-правовых актов, анализа основных форм трансграничного сотрудничества, результатов их внедрения представлены предложения относительно дальнейшего развития трансграничного сотрудничества на современном этапе реализации реформы местного самоуправления в Украине.*

***Ключевые слова:** трансграничное сотрудничество, еврорегион, местное самоуправление, реформа, децентрализация, местное и региональное развитие, европейская интеграция.*

Oberemok D. A. Development of cross-border cooperation: domestic and foreign experience

***Annotation.** This article highlights original issues of the transborder cooperation development in Ukraine and other (European) countries. By study of the international normative and legal acts, analysis of the main forms of transborder cooperation, results of their implementation, the relevant proposals on further development of transborder cooperation (at the current stage of the decentralization reform implementation in Ukraine) are presented.*

***Key words:** transborder cooperation, Euroregion, local self-government, reform, decentralisation, local and regional development, European integration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Транскордонне співробітництво як нова (інноваційна) форма діяльності органів місцевого самоврядування набуває сьогодні все більшого поширення в багатьох

європейських країнах, зокрема й в Україні. Його популярність пов'язана з тим, що органи місцевого самоврядування можуть ефективно вирішити свої проблеми через активну участь у проектах транскордонного співробітництва.

Одночасно слід зазначити, що в радянський період діяльність органів місцевого самоврядування в галузі міжнародного (зокрема транскордонного) співробітництва носила багато в чому формальний і декларативний характер. Ця діяльність обмежувалася протокольним обміном офіційними делегаціями керівників місцевих органів влади, представників наукових, культурних та освітніх установ, молоді. У період перебудови починають активно розвиватися побратимські відносини між окремими українськими містами з містами інших країн світу.

З набуттям державної незалежності України та ухваленням нового законодавства про місцеве самоврядування (насамперед Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») та ратифікацією Верховною Радою України Європейської Хартії місцевого самоврядування органи місцевого самоврядування України отримали нові можливості для розвитку міжнародного співробітництва. Одночасно питання розвитку транскордонного співробітництва набувають особливого значення саме зараз, в умовах реалізації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, а також упровадження широкомасштабної реформи місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми часом науковому вивченню проблем розвитку транскордонного співробітництва надається значна увага. Вітчизняні та іноземні науковці досліджували різні аспекти цього питання (Баймуратов М., Герцог Р., Деві К., Делькамп А., Записний Д., Куйбіда В., Марка М., Мікула Н., Попеску Д., Пухтинський М., Романюк С., Толкованов В., Щербак Н. та ін.).

Виділення не вирішених ранше частин загальної проблеми. Однак сьогодні, урахувавши ухвалення нових міжнародних (європейських) нормативно-правових актів у цій сфері, підписання Угоди про Асоціацію між

Україною та ЄС, упровадження комплексної реформи місцевого самоврядування в Україні, є доцільним більш глибоко вивчити сучасний стан розвитку транскордонного співробітництва та підготувати відповідні рекомендації щодо дальшої інтенсифікації цих процесів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших зарубіжних країнах, а також вироблення пропозицій та рекомендацій щодо інтенсифікації цих процесів в умовах реформування місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Пункт 2 статті 10 Європейської Хартії місцевого самоврядування проголошує, що «право органів місцевого самоврядування бути членом асоціації з метою захисту і заохочення їх спільних інтересів, а також бути членом міжнародної асоціації органів місцевого самоврядування, визнається кожною державою». У п. 3 статті 10 Хартії зазначається, що «органи місцевого самоврядування мають право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співробітничати з органами місцевого самоврядування інших держав» [19].

П. 2 статті 15 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює, що «органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування».

У червні 2004 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про транскордонне співробітництво», яким урегульовано правові, організаційні та економічні питання розвитку транскордонного співробітництва та його державної фінансової підтримки, розширено повноваження органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади в цій сфері. Парламент України також ратифікував Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами та два додаткові протоколи до неї,

що визнають право місцевих і регіональних влад на здійснення транскордонного співробітництва.

Транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, що перебувають під юрисдикцією двох і більше договірних сторін. Воно здійснюється в межах компетенції територіальних громад або органів влади, що визначаються національним законодавством, шляхом укладання відповідних угод або домовленостей [10].

Цілі та завдання діяльності єврорегіонів визначаються статутами транскордонних об'єднань. Основні напрямки співробітництва єврорегіонів задекларовано в документах про їх утворення та, як правило, передбачають співробітництво в економічній, соціальній, адміністративній, культурно-освітній, інфраструктурній, екологічній, інформаційній сферах тощо [8].

Як уже було зазначено, у контексті розбудови єдиної Європи (без роз'єднувальних кордонів) проблематика транскордонного співробітництва набуває нового звучання. Прикордонні регіони – це території, на яких проживають спільноти людей, тісно пов'язані різнобічними відносинами, водночас розділених кордонами. Незалежно від політичних систем країн, до яких належать ці спільноти, вони стикаються з ідентичними соціально-економічними, соціально-культурними, політичними і законодавчими проблемами. Отже, основний принцип міжнародного транскордонного співробітництва полягає в тому, щоб створювати в прикордонних зонах такі зв'язки й такі договірні відносини, які б сприяли розв'язанню спільних проблем [2].

Специфічний характер зв'язків прикордонних спільнот, їх регіональна індивідуальність вимагають певного розуміння та уваги з боку національних урядів та європейських структур. У зв'язку з цим керівництво Європейського Союзу вважає, що підтримка діяльності міжрегіональних об'єднань

демонструє приклади взаєморозуміння і солідарності в реалізації політики європейської інтеграції.

Інституціональну структуру діяльності єврорегіонів складають міжрегіональні ради депутатів місцевої представницької влади різних рівнів, робочі групи представників виконавчої влади й міжрегіональні об'єднання підприємців. Фінансування процесу реалізації інвестиційних проектів відбувається за рахунок місцевих бюджетів, національних бюджетів країн, до яких належать регіони, що беруть участь у міжтериторіальних об'єднаннях, а також бюджету ЄС [5].

Утворення єврорегіонів відбувається шляхом укладання угод про прикордонне співробітництво між органами місцевої влади прикордонних територій. На цій основі формуються об'єднання адміністративно-територіальних одиниць муніципального і регіонального рівнів, що є зацікавленими у спільній реалізації різнопланових проектів у межах певної сукупності прикордонних регіонів¹.

Нині на території європейського континенту функціонує понад 50 єврорегіонів. Перший єврорегіон «Базилієнсис» було утворено 1963 року за участю сусідніх прикордонних районів Німеччини, Франції та Швейцарії. До його складу ввійшли французький регіон Альзас, німецька земля Баден-Вюртенберн і швейцарський кантон Базель [18].

У ролі своєрідних локомотивів посилення регіоналізму в Європі та утворення різного роду міжтериторіальних об'єднань постають регіони Німеччини. Особливою активністю відрізняється земля Північний Рейн-Вестфалія, регіональні й місцеві органи влади якої вже давно і активно працюють у галузі транскордонного співробітництва. Процес формування міжтериторіальних спільнот уздовж кордонів цієї землі з Бельгією і Нідерландами розпочався ще 1958 року. Результатом цієї роботи стало

¹ «Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід» / за редакцією Толкованова В.В. – Київ: Видавництво «Крамар», 2011. – 249 с.

утвореннях чотирьох єврорегіонів – «Центр-Гронау», «Рейн-Вааль», «Рейн-Маас-Норд», «Маас-Рейн» [6].

На території України на сьогодні діють сім єврорегіонів: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Ярославна» (Україна, Росія) та «Слобожанщина» (Україна, Росія). Слід наголосити, що 19 регіонів України є прикордонними [14]. Їх площа становить близько 77,0% від усієї території держави. Крім того, потрібно зазначити, що всі області України мають укладені угоди про співпрацю з сусідніми територіями суміжних країн, більшість областей має також угоди про співпрацю з регіональними органами влади багатьох держав світу. Кількість таких угод коливається від однієї (Херсонська область) до 49 (Харківська область).

Зупинимося на основних характеристиках згаданих єврорегіонів:

- **«Буг»** (утворений 29 вересня 1995 р.), до складу входять Волинська область, Жовківський та Сокальський райони Львівської області, Хелмське, Люблінське, Замостське, Тарнобжеське та Білопідлянське воєводства (Польща), Брестська область (Республіка Білорусь). Територія єврорегіону становить 80,916 тис. кв. км з чисельністю населення бл. 5,0 млн. осіб, зокрема територія України – 23,1 тис. кв. км з чисельністю 1,27 млн. осіб.
- **Карпатський єврорегіон** (утворений 14 лютого 1993 р.), до складу входять Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області, адміністративно-територіальні одиниці п'яти держав – Польщі (Кросно, Перемишль, Жешув, Тарнув), Словаччини (райони Бардіїв, Гуменне, Кошице, I-IV околиці, Межилаборце, Міхаловце, Пряшів, Сабінов, Сніна, Собранце, Стропков, Свидник, Требішов, Вранов), Угорщини (округи Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Йас-

Надькун-Солнок, Саболч-Сатмар-Берег та міста Мішкольц, Дебрецен, Егер, Ниредьгаза), Румунії (повіти Сату-Маре, Марамуреш, Бігор, Салай, Ботошани). Карпатський єврорегіон охоплює 161,279 тис. кв. км і 16 млн. населення, зокрема територія України – 56,6 тис. кв. км з чисельністю 6,4 млн. осіб.

- **«Нижній Дунай»** (утворений 1998 року), до складу входять Одеська область, адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова (райони Вулканешти, Кагул, Кантемир), Румунії (повіти Бреїла, Галац, Тульча). Територія єврорегіону «Нижній Дунай» охоплює 53,3 тис. кв. км. з чисельністю 4,0 млн. осіб, зокрема територія України – 33,3 тис. кв. км з чисельністю 2,5 млн. осіб.
- **«Верхній Прут»** (утворений 22 вересня 2000 р.), до складу входять Чернівецька область, адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова (Бельцький та Єдинецький, Румунії (Ботошанський та Сучавський) повіти. Українська територія єврорегіону становить 8,1 тис. кв. км, з чисельністю бл. 1 млн. осіб. У жовтні 2003 року повноправним членом єврорегіону стала Івано-Франківська область.
- **«Дніпро»** (утворений у квітні 2003 р.), до складу увійшли Чернігівська область, Гомельська область (Білорусь) та Брянська область (Російська Федерація).
- **«Слобожанщина»** (утворений 2003 р.), до складу увійшли Харківська область та Белгородська області (Російська Федерація);
- **«Ярославна»**, до складу якого входять Сумська область України та Курська область Російської Федерації;
- **«Донбас»**, до складу якого входять Луганська область України та Ростовська область Російської Федерації.

Проводиться цілеспрямована робота щодо створення нових єврорегіонів: Вінницькою облдержадміністрацією опрацьовується питання щодо створення єврорегіону «Дністер» за участю Вінницької, Одеської

областей і прикордонних районів Республіки Молдова (Сорокський район і регіон Придністров'я). 26 вересня 2008 року у м. Варна (Болгарія) було підписано статутні документи щодо нового – Чорноморського єврорегіону, ідея створення якого належить Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.

Ураховуючи пріоритетність курсу інтеграції України до ЄС, питання інтенсифікації прикордонного та міжрегіонального співробітництва набувають особливого значення. Концепція розвитку взаємодії прикордонних територій витікає із загального підходу ЄС до реалізації політики регіонального розвитку, який базується на трьох принципах – партнерства, субсидіарності і доповнюваності.

Партнерство визначається як тісне співробітництво по лінії «грумада (спільнота) – відповідні органи публічної адміністрації (національні, регіональні, локальні)». Партнерство включає підготовку, фінансування, реалізацію й оцінювання заходів спільноти. Зміст партнерства полягає в тому, що різні економічні агенти, орієнтуючись у своїх діях на офіційні стратегії і програми, досягають загальних цілей спільно в тісному співробітництві один з одним. Водночас партнерство не виключає децентралізації певних напрямків державної регіональної політики. Децентралізація в регулюванні діяльності окремих регіонів дозволяє краще враховувати реальні економічні умови кожного району, що створює умови для застосування принципу субсидіарності [12].

Субсидіарність означає перенесення компетенції на рівень, здатний забезпечити найбільш ефективно вирішення проблем, – як правило, це рівень територіальних громад та / або регіонів [1]. Реалізація принципу субсидіарності означає визнання пріоритету більш малої, місцевої, а отже більш наближеної до громадян. Слід зазначити, що принцип субсидіарності було закріплено в статті 4 Європейської Хартії місцевого самоврядування.

До безперечних успіхів Маастрихтської угоди відносять уведення цього принципу в договірну базу ЄС. Юристи й політологи визначають субсидіарність як принципово нове політико-правове явище, що визначає нові принципи взаємовідносин між національним, регіональним і місцевими рівнями публічної адміністрації.

Доповнюваність як третій фундаментальний принцип політики ЄС у галузі регіонального розвитку передбачає спільне фінансування заходів і проектів [21].

Як уже зазначалося, держави, які підписали Рамкову Мадридську Конвенцію 1980 р., визнають той факт, що певні специфічні питання з чітко окресленими сферами і межами відповідальності можуть не потрапляти під виключну компетенцію національного уряду, а навпаки можуть бути делеговані органам місцевого (регіонального) самоврядування. Як наслідок, прикордонні регіони наділяються повноваженнями (у межах законодавства відповідної країни) самостійно регулювати свою діяльність у галузі міжнародного співробітництва, а також укладати відповідні угоди. Подібні угоди, з погляду міжнародного публічного права, свідчать про певний перерозподіл влади та повноважень між центральним урядом і органами місцевого самоврядування [5].

Проблематикою прикордонного співробітництва на європейському рівні займаються такі організації, як Рада Європи, Європейський Союз, Європейська Асоціація прикордонних регіонів тощо. Основною метою їх діяльності є прагнення проводити єдину політику в транскордонному співробітництві як політику задоволення загальноєвропейських інтересів за допомогою встановлення спільних правил, відбитих у міжнародних конвенціях та угодах, до яких приєднуються окремі держави [7].

Органи місцевого самоврядування України та їх представники беруть активну участь у роботі провідних міжнародних політичних організацій та асоціацій, що працюють у сфері розвитку та зміцнення місцевої і

регіональної демократії. Це передусім Рада Європи та її Конгрес місцевих і регіональних влад, Асамблея європейських регіонів (AER), Рада європейських муніципалітетів і регіонів (CCRE), Міжнародний союз органів місцевої влади (IULA), Асоціація європейських прикордонних регіонів (AEBR), Фонд сприяння ефективному та сталому розвитку регіонів Європи, Рада місцевих влад за міжнародну співпрацю (CLAIR), Організація споріднених міст (UTO) тощо [13].

Розвитку транскордонного співробітництва сприяє проведення міжнародних семінарів, конференцій, круглих столів. Так, у вересні 2005 року в м. Луцьк (Волинська область) Радою Європи (Конгрес місцевих і регіональних влад та Парламентська Асамблея РЄ) було проведено 8-у Європейську конференцію прикордонних регіонів, а у червні 2008 року в м. Чернігові Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи було ініційовано проведення міжнародної конференції на тему: «Розвиток транскордонного співробітництва та євро регіону «Дніпро»» [3].

Слід також наголосити, що розвиток транскордонного співробітництва сприятиме більш успішній реалізації стратегічного курсу інтеграції України до ЄС, а також виробленню державної стратегії регіонального розвитку на основі концептуально нових засад і з урахуванням основних пріоритетів політики ЄС у цій галузі, а саме:

- сприяння структурній перебудові та розвитку відсталих регіонів (до відсталих регіонів належать такі, у яких виробництво валового внутрішнього продукту в перерахунку на 1 тис. осіб складає менше 75% від середнього рівня в країнах-членах ЄС). Список регіонів, що потрапляють під дію мети № 1, переглядається кожні п'ять років;
- сприяння перебудові й розвитку депресивних регіонів (депресивний регіон – у минулому промислово розвинута територія, що перебуває в процесі структурної перебудови національної економіки або переживає занепад під тиском кон'юнктурних чинників ринку);

- боротьба з довготривалим безробіттям (критерієм для віднесення територій до суб'єктів цієї категорії є термін пошуку роботи. Проблемними вважаються райони, де населення віком старше 25 років шукає роботу понад 12 місяців);
 - подолання безробіття серед молоді;
 - сприяння проведенню реформ у сфері спільної аграрної політики (модернізація галузей, що обслуговують сільське господарство, – заготівля, перероблення та збут сільськогосподарської продукції, а також сприяння розвитку аграрних територій).

Потрібно також зазначити, що системне входження регіонів України до процесу транскордонного співробітництва як однієї зі складових регіональної політики ЄС дасть можливість отримати додаткове фінансування зі структурних фондів ЄС на розвиток міжрегіонального співробітництва. Це потребує також унесення відповідних змін до національного законодавства та розроблення механізмів регіональної співпраці з європейськими країнами. Поєднання двох форм регіонального співробітництва (прикордонного і трансрегіонального) дозволить значно розширити представництво регіонів України в європейському економічному та політичному просторі [20].

Європейське співтовариство надає сприяння у фінансовій підтримці діяльності єврорегіонів через Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР) у межах програм INTERREG та INTERREG II (транскордонне, міжнаціональне та міжрегіональне співробітництво, спрямоване на гармонію, баланс і сталий розвиток територій співтовариства, загальний бюджет 4,875 млрд. євро на 2000-2006 рр.), EQUAL (спрямована на вирішення проблем дискримінації на ринку робочої сили, бюджет 2,847 млрд. євро), LEADER (сприяння розвитку села через підтримку місцевих ініціативних груп, бюджет 2 млрд. євро), URBAN (сприяння соціально-економічному відновленню міст, бюджет 700 млн. євро). Конкретними інструментами

практичної допомоги в межах механізму партнерства виступають допомога в аграрному секторі, допомога у вирішенні структурних проблем, програма PHARE [16].

Водночас ще залишаються невирішеними чимало важливих питань, пов'язаних із розвитком транскордонного співробітництва. Ідеться насамперед про дальшу реалізацію в Україні принципу субсидіарності та забезпечення сталого соціально-економічного і просторового розвитку регіонів в інноваційно-інвестиційний спосіб [9].

Перспективність реалізації цих нових можливостей європейської інтеграції держави визначається унікальними геополітичними особливостями України – її одночасним межуванням як із новими прикордонними членами ЄС на Сході (Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією), так і з усіма східними сусідами ЄС – Росією, Білоруссю та Молдовою. Успішність реалізації цих перспектив залежатиме від послідовності, ефективності, повноти та інституціалізації координаційних механізмів, здатних задіяти на державному та регіональному рівнях можливості європейського інструменту політики добросусідства, регіональної, транспортної, безпекової та екологічної політики ЄС на основі узгодженого дотримання вимог законодавства України та ЄС. Ці передумови є сприятливими для одночасного прискорення в Україні євроінтеграційних процесів і регіонального розвитку.

Для збільшення ефективності від здійснення транскордонного співробітництва місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування слід надати більшу самостійність у вирішенні спільних з адміністративно-територіальними одиницями сусідніх держав проблем транскордонного розвитку, зокрема в частині формування місцевих бюджетів та їх використання. Це питання тісно пов'язане з упровадженням нових підходів до реалізації державної регіональної політики та проведенням

адміністративно-територіальної реформи в Україні відповідно до принципів, прийнятих у Європейському Союзі.

Аналіз сучасного стану розвитку міжнародного та транскордонного співробітництва українських громад та регіонів [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14] свідчить про існування певних проблем і труднощів, серед яких:

- недосконалість національного законодавства, відсутність єдиних нормативно-правових та інших стандартів щодо утворення та діяльності єврорегіонів, а також їх наближення до стандартів Європейського Союзу;
- відсутність ефективної моделі координації державної політики в галузі транскордонного співробітництва на національному рівні;
- недостатня інституційна спроможність більшості органів місцевого самоврядування щодо здійснення великих проектів (економічних, соціальних та ін.) у галузі міжнародного та транскордонного співробітництва. Ідеться насамперед про те, що обласні ради як ключові органи в здійсненні транскордонного співробітництва не мають власних виконавчих органів та, як наслідок, їм бракує кваліфікованих кадрів, здатних генерувати нові ідеї, залучати інвестиції та здійснювати ефективний менеджмент нових транскордонних проектів;
- недостатній рівень розвитку прикордонної інфраструктури;
- недостатня фінансова підтримка з боку держави програм і проектів транскордонного співробітництва та розвитку єврорегіонів;
- низький рівень залучення до транскордонного співробітництва підприємницьких структур, недержавних установ і громадських організацій;
- недостатній рівень використання потенціалу єврорегіонів, ідеться насамперед про брак досвіду в розробленні нових інноваційних проектів у галузі транскордонного співробітництва, а також уміння їх лобіювати у відповідних європейських структурах;

- недостатність фахівців і недосконалість національної системи підготовки спеціалістів у галузі міжнародного та транскордонного співробітництва (для органів місцевого самоврядування);
- відсутність комплексної системи моніторингу та аналізу результатів діяльності органів місцевого самоврядування України в галузі транскордонного та міжнародного співробітництва.

На нашу думку, часткове вирішення цих проблем буде можливим у контексті реалізації нової державної програми підтримки та розвитку транскордонного співробітництва. Слід також розробити комплексну національну програму щодо навчання та підготовки кваліфікованих менеджерів, управлінських кадрів для органів місцевого самоврядування, які мають працювати в галузі транскордонного співробітництва. При підготовці та реалізації цієї стратегії мають спільно працювати провідні навчальні центри (державні та приватні), національні асоціації органів місцевого самоврядування, громадські організації та міжнародні інституції, що опікуються питаннями місцевого та регіонального розвитку.

Слід також зазначити, що останнім часом особливого значення набуває південний вектор політики європейської інтеграції України, пов'язаний з басейном Чорного моря. Процеси глобалізації викликали істотні зміни в сучасному світі, перетворивши Велике Причорномор'я на один із центрів європейської та світової політики. Він зміг зберегти відносну стабільність, хоча й відчуває на собі тиск безлічі внутрішніх і зовнішніх загроз.

Потрібно також зазначити, що негативний вплив на розвиток транскордонного співробітництва має сьогодні військовий конфлікт на Південному Сході України. Не варто також забувати й про інші «заморожені конфлікти» у таких країнах, як Молдова (Придністров'я), Грузія (Абхазія і Південна Осетія), між Вірменією і Азербайджаном (Нагірний Карабах).

Варто нагадати, що Україна та її причорноморські області володіють значним зовнішньоекономічним, зовнішньополітичним і геокультурним

потенціалом [6]. Проте слід визнати, що цей потенціал усе ще залишається не лише безцінним, але й не використаним Україною. Його реалізація безпосередньо пов'язана з реалізацією «південного вектора» євроінтеграційної стратегії України. На користь цього вектора свідчить наявність розвиненої мережі транспортних комунікацій. Регіон розташований на перетині найважливіших міжнародних шляхів з Європи до Азії, з Центральної та Північної Європи (за системою водних доріг річки Дунай і каналу Рейн – Майн – Дунай) на Близький Схід і далі до Південно-Східної Азії, з держав СНД у країни Середземномор'я. Крім того, географічне розташування дозволяє йому стати основною ланкою, що сполучає багаті на нафту родовища каспійського регіону з європейським ринком.

Висновки з даного дослідження. Питання розвитку транскордонного співробітництва набувають усе більшої актуальності сьогодні та потребують дальшої уваги як Уряду України, так і органів місцевого самоврядування, зокрема в контексті реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також упровадження комплексної реформи місцевого самоврядування.

У зв'язку з цим сьогодні актуальним для України є завдання реалізації нового правового інструменту Радою Європи – третього додаткового протоколу до Європейської Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, що визначає єдині правові межі для утворення та функціонування об'єднань єврорегіонального співробітництва (єврорегіонів).

Перспективи подальших розвідок. Потребує також уваги питання розвитку чинних єврорегіонів, належне забезпечення їх інституційного, організаційного, кадрового, фінансового потенціалу тощо.

Слід наголосити, що розвиток транспортної сфери є пріоритетним напрямком транскордонного співробітництва та об'єктом пильної уваги з боку Європейського Союзу. Прикладом може бути один із найбільш перспективних Євро-Азійський транспортний коридор, ключовою ланкою

якого є паромна переправа Іллічівськ – Поті. Розвиток цього коридору фінансується ЄС у рамках програми TRASECA і передбачає надання технічної допомоги. Перспективними вважаються і транспортні коридори Одеса – Гданськ і радіальний довкола Чорного моря в рамках ОЧЕС.

Реалізація південного вектора євроінтеграційної стратегії України передбачає, що українська влада працюватиме над проведенням нової регіональної політики з використанням принципів внутрішньої геополітики. Це означає, що поряд із традиційним економічним районуванням, що орієнтується на потенціал причорноморських, реалізовуватимуться проекти, що розгортаються по лінії, яка відновлює і розвиває трансрегіональну співпрацю між причорноморськими і «внутрішніми» областями України.

Водночас у міру розширення лінії зіткнення України з ЄС постає потреба трансобласних комунікацій по лінії Одеська й Миколаївська – Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська області. Ідеться про проекти розвитку транспортного й енергетичного транзиту, інфраструктури прикордонної торгівлі, підвищення ефективності участі цих областей у проектах в рамках «єврорегіонів».

По-третє, потрібно реалізувати нову модель міжрегіональної кооперації та міжрегіонального розподілу праці. Необхідними тут є проекти, здатні інтенсифікувати промислово-технологічну й інфраструктурну кооперацію між внутрішніми та прикордонними регіонами України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування / заг.ред. А.П.Яценюка]. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 608 с.
2. Баймуратов М. О. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування: від міжнародної угоди до імплементації у національне законодавство / М.Баймуратов // Вибори та демократія. – 2006. – №: 4. – С. 17-24.
3. Беленький П. Ю. Формування та розвиток системи міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні / Беленький П. Ю., Мікула Н.А. // Регіональна економіка – 2001. – №.3. – С.61-74.
4. Білоконь Ю. М. Місце України в планувальних концепціях організації європейського простору / Білоконь Ю. М. // Соціально-економічні дослідження в перехідний період.

- Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України: [зб. наук. пр./за ред. Долішнього М.І.]. —Л.: ІРД НАН України, 2003. – Вип.5 (XLIII), Ч.3. – С.372.
5. Варналій З.С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: [монографія] / З.С.Варналій. К.: «Знання України», 2005. – 498 с.
 6. Гальчинський А. Україна на перехресті геополітичних інтересів. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
 7. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні: науково-практичний посібник / за ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. – К.: “Крамар”, 2003. – 400 с.
 8. Європейські орієнтири місцевого і регіонального розвитку: збірник матеріалів та документів / за заг. ред. М.Пухтинського, М. Власенка. – К.: Видавництво Академії муніципального управління, 2009. – 508 с.
 9. Іщенко О. Транскордонне співробітництво як ефективний механізм у здійсненні політики європейської інтеграції / О. Іщенко, В. Толкованов // Аспекти самоврядування: часопис українсько-американської програми партнерства громад; голов. ред. С. Єременко. – К.: Фондація «Україна – США», 2006. – Вип. 5 (37). – С. 2-4.
 10. Конвергенція регіонів у транскордонному просторі: [монографія] / Н.А. Мікула, Є.Е.Матвеев, В.В., Толкованов та ін. /відп. ред. Н.А. Мікула – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України; Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України, 2012 – 368 с.
 11. Куйбіда В.С. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи / Куйбіда В.С., Негода В.А., Толкованов В.В. – К., 2009. – 176 с.
 12. Куйбіда В.С. Нова державна регіональна політика / Куйбіда В.С., Іщенко О.М., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В. – К.: «Крамар», 2009. – 232 с.
 13. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів: збірник / [Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А.]; під редакцією В.С. Куйбіди, А.Ф. Ткачука, В.В. Толкованова. – К.: «Крамар», 2009. – 242 с.
 14. Макогон Ю.В. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества: [монография] / , Ляшенко В.И.; [изд. 2-е, исп. и допол.]. – Донецк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2003. -512 с. – С. 176-177.
 15. Марковський С. Конкурентноспроможність територій : науково-практичний посібник / Марковський С., Мікула Н., Ткачук А., Толкованов В. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2011. – 251 с.
 16. Мікула Н. А. Єврорегіони: досвід та перспективи: [монографія]. – Л.: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
 17. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник / Мікула Н.А., Толкованов В.В. –К.: 2011. – 259 с.
 18. Портер М. Международная конкуренция. – М.: "Международные отношения", 1993. – 896 с.
 19. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні / Під ред. В.В.Толкованова. -К.: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі. – 2007. – 349 с.
 20. Толкованов В. В. Розвиток належного урядування на місцевому і регіональному рівнях / В. Толкованов // Вісн. держ. служби України. – 2011. – № 3. – С. 4–8.
 21. Шрьодер Ж. Кластерний підхід у стратегії регіонального розвитку// [Зб. матер. міжн. конф. "Місцевий та регіональний розвиток в Україні: виклики та можливості". – К.: 2005. – С.30-42.

Statement of the problem. Cross-border cooperation as an innovative form of activity of local self-government bodies is becoming more widespread in many European countries, including Ukraine. Its popularity is due to the fact that local governments can effectively solve their problems through active participation in cross-border cooperation projects.

Urgency. With the acquisition of state independence of Ukraine and the adoption of new legislation on local self-government and ratification by the Parliament of Ukraine of the European Charter of Local Self-Government, local self-government bodies of Ukraine have new opportunities for the development of international cooperation. At the same time, issues of the development of cross-border cooperation are of particular importance now, in the context of the implementation of the new Association Agreement between Ukraine and the EU, as well as the implementation of a large-scale local self-government reform.

The purpose of the article is to consider the current state of development of cross-border cooperation in Ukraine and other foreign countries, as well as to develop proposals and recommendations for the intensification of these processes in the context of reforming local self-government.

Our task was to study the international normative and legal acts, the main forms of transborder cooperation, results of their implementation, the relevant proposals on further development of transborder cooperation.

Summary. Cross-border cooperation means any joint action aimed at strengthening and deepening good-neighborly relations between territorial communities or authorities under the jurisdiction of two or more contracting parties. It is carried out within the competence of territorial communities or authorities, which are determined by national legislation, by concluding the relevant agreements or arrangements.

Objectives and tasks of the Euroregions activity are determined by the statutes of the cross-border associations. The main areas of cooperation of

Euroregions are declared in the documents on their formation and provide for cooperation in the economic, social, administrative, cultural, educational, environmental, informational spheres, etc.

As already mentioned, in the context of building a united Europe, the issue of cross-border cooperation is gaining ground. Border regions are territories inhabited by communities of people who are closely connected with diverse relationships but separated by borders. Regardless of the political systems of the countries to which these communities belong, they face identical socio-economic, socio-cultural, political and legislative issues. Consequently, the basic principle of international cross-border cooperation is to create such links in the border areas and such contractual relations that would contribute to solving common problems.

Euroregions are formed by concluding agreements on border cooperation between the local authorities of the border areas. On this basis, associations of administrative and territorial units of the municipal and regional levels, which are interested in joint implementation of diverse projects within a certain set of border regions, are formed.

Conclusions and outcomes. Today, the task of implementing a new legal instrument by the Council of Europe – the Third Additional Protocol to the European Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Authorities or Communities, which defines the unified legal framework for the establishment and functioning of Euroregional Cooperation Unions (Euroregions), is of relevance to Ukraine.